

Louisas verden

LOUISA OLUFSEN LAYNE er postdoktor ved Universitetet i Oslo. Hun forsker på afroamerikansk, karibisk og svart britisk litteratur. I «Louisas verden» vil hun tilføre norsk kulturdebatt internasjonale perspektiver.

TAKK til **Anja Sletteland**, som med «Anjalysen» har vært Samtidens faste spaltist i fire år. Nå var det på tide å gi stafettspinnen videre, og fordi vi er opptatt av mangfold i Samtiden, slipper vi til en annen kvinne med doktorgrad og tilknytning til UiO.

Da Black Lives Matter kom til Norge

Overdrevent fokus på kritisk raseteori gjør en bred og mangfoldig bevegelse smal og homogen.

Black Lives Matter oppsto som emneknagg i 2013, etter drapet på tenåringsgutten Trayvon Martin. Helt siden oppstarten har BLM hatt stor innflytelse på populærkulturen. Det finnes utallige eksempler, men her et lite utvalg: I 2013 regisserer Steve McQueen filmen *12 Years a Slave*. I 2014 åpner museet Black Cultural Archives dørene i London. I 2015 utgir Ta-Nehisi Coates boken *Between the World and Me*. I 2016 tar det av: Beyonce dukker opp i det jeg liker å kalle «Black Radical-chic», i pausen under Superbowl: alpelue, skinn og afro. Altså skikkelige Black Panthers-regalier. Om det var kostymeparty eller noe mer, vet jeg ikke. Men symbolene var der, og symboler er viktige. Solange kommer med plata *A Seat at the Table*. Frank Ocean synger «RIP Trayvon» på plata *Blonde*, og filmen *Moonlight* vinner Oscar for beste film.

Etter drapet på George Floyd i mai 2020 fikk BLM økt oppslutning blant amerikanere flest og nådde et større publikum over hele verden. Det var denne «andre bølgen» som slo inn i norsk offentlighet i 2020. Jeg ble umiddelbart spent på å se hvordan bevegelsen ville analyseres i den norske offentligheten. Jeg tippet

at mange nordmenn, spesielt de unge og urbane, allerede hadde blitt sosialisert inn i bevegelsen gjennom kultur og derfor ville ha en sofistikert forståelse av den. De ville ha oversikt over mangfoldet av posisjoner innenfor bevegelsen og trekkes mot det som appellerte mest. Jeg mistenkte også at mange i kommentariatet og «det etablerte» ikke ville ha fulgt med på utviklingen jeg har beskrevet, og ville tolke BLM i hermetisk lukkede laboratorier som ville produsere upresise analyser av både kartet og terrenget. Det er kanskje litt 70-talls, eller Wam og Vennerød, å snakke om «det etablerte», men jeg synes det bør gjeninnføres som samfunnsanalytisk verktøy snarest! (Selv om jeg skulle få pepper for det.) Jeg skal ikke si akkurat hva konklusjonen min ble, men jeg skal komme med noen hint.

TEORI OG PRAKSIS

Noe av det mest frustrerende å observere etter at BLM kom til Norge, er hvor mye av diskusjonen som dreide seg om man var «for eller imot kritisk raseteori». Torkel Brekke, professor i kulturelt og religiøst mangfold, skrev artikkelen «Deler av den antirasistiske bevegelsen minner om en religiøs vekkelse» i Morgenbladet

(14.07.2020). Der hevder han at «[...] forskningstradisjonen som er den primære intellektuelle inspirasjonen til dagens vekkelse, er kritisk raseteori [...]».

Kritisk raseteori er et teoretisk rammeverk innenfor samfunnsfag som analyserer forholdet mellom rase, juss og makt. Men kritisk raseteori er bare en av mange afroamerikanske idéretninger. Jeg har undervist amerikanske og britiske studenter (inkludert BLM-aktivister) ved universitetet i Oxford i svart radikal litteratur. Min erfaring er at kritisk raseteori på langt nær er en «primær» intellektuell kilde for BLM. I *The Making of Black Lives Matter: A Brief History of an Idea* (2017) nevner filosofen Christopher Lebron blant annet Harlem-ressanssen, Black Arts Movement og aktivisten Audre Lorde. I Lebrons fortelling har heller ikke kritisk raseteori noen særstilling.

Mange av BLMs kilder er amerikanske, det skal sies. Det siste halvåret har mange, både på norsk høyre- og venstreside, advart mot «import» av «amerikanske tilstander» i forbindelse med økt fokus på antirasisme i norsk akademia. Har frykten for Amerika nå blitt frykten for det svarte Amerika? Sist gang jeg sjekket, var ikke Sokrates, Kant, Hegel, Smith, Marx, Keynes, Hayek, Beauvoir, Friedan, Rawls, Huntington eller Peterson norske. Anklager om import av fremmede perspektiver sitter påfallende løst nå når svarte amerikanske tenkere omsider introduseres for

norske studenter. Argumenter gjerne mot ideer, men ikke hvor de kommer fra.

Selv om jeg selv foretrekker andre perspektiver, forstår jeg likevel hvorfor kritisk raseteori er nyttig for å beskrive institusjoner som forsterker etnisk ulikhet. Men mye teori, også kritisk raseteori, misbrukes på internett. Det er et godt argument for at universitetene burde tilby undervisning i svart intellektuell historie, og andre former for tenkning som samtiden etterspør, i stedet for å overlate opplæringen til Twitter-jungelen.

Populærkultur har uansett hatt mye større påvirkning enn tradisjonell teori på antirasistisk mobilisering i dag. BLM viderefører en lang afroamerikansk tradisjon for å bruke populærkultur i politisk mobilisering. I 2018 lanserte BLM «Arts+Culture» som en hyllest til Black Arts Movement på 1960-tallet, da soulmusikk var avgjørende for etableringen av «Black Pride». Når internett-plattformen Boiler Room, som har direktestrømmet

Svarthet er ikke monolittisk og redefineres kontinuerlig gjennom kultur.

klubbkonsepter fra over 100 byer i verden, arrangerer konserter under pandemien til inntekt for BLM, utfordres skillene mellom det lokale og det internasjonale, svart radikalisme og universell frihetskamp. Svarthet er ikke

monolittisk og redefineres kontinuerlig gjennom kultur.

Det overdrevne fokuset på kritisk raseteori som fulgte Brekkes innlegg, overser denne kulturelle kompleksiteten. Det er også symptomatisk for hvordan den intellektuelle offentligheten i Norge ofte fungerer. Den vektlegger tradisjonelle samfunnsvitenskapelige perspektiver, som for øvrig har det med å komme noen tiår for sent til festen. Kritikkk av antirasistisk rase-essensialisme er for lengst en sentral del av svart diasporisk tenkning. Kulturteoretikeren og antirasisten Stuart Hall advarte mot essensialistiske identitetskategorier allerede i 1990. Selv den radikale, afroamerikanske aktivisten Angela Davis advarte nylig mot svart nasjonalisme. Man undervurderer svarte intellektuelle tradisjoner hvis man tror at det ikke pågår betydelig refleksjon rundt disse spørsmålene.

Hva om vi prøvde å skape en offentlighet som var mer lydhør overfor ideer som kulturen produserer *fortløpende*? Som tok litteratur, musikk og estetikk mye mer alvorlig som politisk motor i samfunnet? Litteraturviteren Brent Hayes Edwards argumenterer for at den svarte diasporaen opprettholdes gjennom kulturell *praksis* og samtale på tvers av nasjonale grenser. Når svarte og brune norske ungdommer går med BLM-plakater med engelske slagord på, deltar de i en liknende praksis. Man kommer altså ikke til å forstå denne politikken hvis man ikke forstår kulturen som driver den. ■

